

pod redakcją
Wojciecha Polaka
Waldemara Rozyńskiego
Wojciecha Wysoty

Ludmiła Roszko

1913-2000

WYBITNY GEOGRAF
I WSPÓŁZAŁOŻYCIELKA
INSTYTUTU MIŁOSIĘDZIA BOŻEGO
W SETNĄ ROCZNICĘ URODZIN

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2013

LUDMIŁA ROSZKO
1913–2000
WYBITNY GEOGRAF
I WSPÓLZAŁOŻYCIELKA
INSTYTUTU MIŁOSIERDZIA BOŻEGO
W SETNĄ ROCZNICĘ URODZIN

pod redakcją
Wojciecha Polaka
Waldemara Rozyrkowskiego
Wojciecha Wysoty

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2013

Opracowanie redakcyjne
Miroslawa Buczyńska

Projekt okładki
Alina Dauksza-Wiśniewska

Opracowanie graficzne
Krzysztof Skrzypczyk

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów:
Rodzina Polakiewiczów
Archiwum Instytutu Miłosierdzia Bożego
Alina Dauksza-Wiśniewska
Elżbieta Markowiak

Książka wydana przy finansowym wsparciu:

Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Gminy Miasta Toruń

Printed in Poland

© Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2013

ISBN 978-83-231-3113-7

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

ul. Gagarina 5, 87–100 Toruń

Redakcja: tel. (56) 611 42 95, fax (56) 611 47 05

e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Dystrybucja: tel./fax (56) 611 42 38

e-mail: books@umk.pl

www.wydawnictwoumk.pl

Druk i oprawa:

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Spis treści

Wstęp.....	7
------------	---

Część I. Wybitny geograf

EDWARD WIŚNIEWSKI Charakterystyka dorobku naukowego Ludmiły Roszko.....	11
ANTONI OLSZEWSKI Ludmiła Roszko jako nauczyciel akademicki i wychowawca	57

Część II. Współzałożycielka Instytutu Miłosierdzia Bożego

KS. MICHAŁ DAMAZYN Zarys biografii i życia duchowego Ludmiły Roszko.....	93
KS. BP JÓZEF SZAMOcki Instytut życia konsekrowanego w Kościele	119
WALDEMAR ROZYNKOWSKI Instytut Miłosierdzia Bożego – zarys historii	131
WOJCIECH POLAK Działania Służby Bezpieczeństwa przeciwko Instytutowi Miłosierdzia Bożego w 1960 r.	155

Część III. Wspomnienia

1. Wspomnienia Cecylii Bojasińskiej.....	199
2. Wspomnienia Janiny Martusewicz	207
3. Wspomnienia o. Leonarda Głowackiego OMI	211
4. Wspomnienia Zofii Fastowicz	213
5. Wspomnienia Haliny Marii Natuniewicz	217
6. Wspomnienia Wandy Sulikowskiej	219

Aneksy

1. Bibliografia publikacji doc. dr Ludmiły Roszko. 223
2. Spis prac magisterskich wykonanych pod kierunkiem
doc. dr Ludmiły Roszko w latach 1955–1985 231
3. Wystawa okolicznościowa w Bibliotece Głównej UMK w Toruniu. 239

Wstęp

Obchodzimy w tym roku setną rocznicę urodzin Ludmiły Roszko (1913–2000). To postać mało znana, nawet w Toruniu, w którym spędziła większą część swojego życia. Niniejsza publikacja ma na celu przypomnienie jej życia oraz dokonań. Bez wątpienia dotykamy tu ważnej i interesującej postaci w historii grodu Kopernika w XX wieku.

Była wybitną geografką, specjalistką od zlodowaceń, a równocześnie znakomitą nauczycielką akademicką w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od studentów wymagała rzetelnej pracy, odnosząc się jednak do nich w sposób przyjazny i serdeczny. Pozostawiła po sobie wartościowe publikacje naukowe i wdzięczną pamięć szerokiego grona współpracowników oraz uczniów.

Praca naukowa była jednak dla Ludmiły Roszko tylko częścią jej szerokiej aktywności. Prawdopodobnie najważniejszym dziełem jej życia było szerzenie kultu Miłosierdzia Bożego, rozwijającego się dynamicznie w Kościele po objawieniach św. Faustyny Kowalskiej. Aby ten cel realizować, wraz z bł. księdzem Michałem Sopoćką, założyła świecki Instytut Miłosierdzia Bożego i przez wiele lat stała na jego czele. Pozostawiła po sobie ogromną spuściznę w postaci listów i zapisków duchowych, które są dla nas świadectwem jej głębokiego życia wewnętrznego. Miłosierdzie praktykowała także w życiu codziennym poprzez działalność charytatywną, dobrą radę i pomoc wielu ludziom w trudnych sytuacjach życiowych.

W warunkach panującego w Polsce komunistycznego reżimu Ludmiła Roszko ponosiła konsekwencje swojej aktywności. Oskarżona o stworzenie nielegalnej organizacji została skazana na dwa lata bezwzględnego więzienia, na szczęście Sąd Najwyższy zawiesił ten wyrok. Z kolei Komitet

Centralny PZPR nie pozwolił na nadanie jej tytułu profesora, do końca życia pozostała więc tylko docentem. Jednakże wszyscy wokół zwracali się do niej po prostu „pani profesor”. Macierzysta uczelnia nie przyznała jej mieszkania służbowego i aż do śmierci mieszkała w niewielkim pokoiku. Wszystkie te upokorzenia znosiła cierpliwie, a do materialnej strony życia nie przywiązywała zresztą większego znaczenia.

Największym dziełem jej życia jest Instytut Miłosierdzia Bożego, który stał się już wspólnotą międzynarodową. Obecna prezeska Instytutu Regina Grochal tak mówi o jego współzałożycielce: *Dla mnie szczególnie bliska jest Jej obecność wśród nas, w Instytucie Miłosierdzia Bożego. Pan Bóg posługuje się ludźmi, a Instytut powstałby może i bez Ludki, ale czy byłby to „nasz Instytut”?*

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja stanie się źródłem wiedzy, a także swoistej refleksji na temat postaci Ludmiły Roszko, jej roli jako geografa, a także szerzycielki Miłosierdzia Bożego.

Redaktorzy

CZĘŚĆ I

WYBITNY GEOGRAF

EDWARD WIŚNIEWSKI

Charakterystyka dorobku naukowego Ludmiły Roszko

Wstęp

Kiedykolwiek wspominam czas studiów na Uczelni toruńskiej, zawsze jawi mi się przed oczami niska, drobna, ciemnowłosa o miłej powierzchowności osoba, która na początku września 1955 r. inaugurowała moje studia wykładem o historii odkryć geograficznych. Słuchałem tych wykładów, podobnie jak moje koleżanki i koledzy z ogromnym zainteresowaniem. Wykładowczyni, a była nią doc. Ludmiła Roszko, mówiła pięknym, barwnym językiem, kreśląc na tablicy kolorową kredą trasy podróży Marco Polo, Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana, Jamesa Cooka i wielu innych, również Polaków. Nie przypuszczałem wówczas, że przez całe pięćdziesiąt lat często będę miał z tą Osobą bliższe kontakty. Dwukrotnie uczestniczyłem w kierowanych przez Ludmiłę Roszko dwutygodniowych terenowych ćwiczeniach ogólnogeograficznych na Wyżynie Lubelskiej oraz w Tatrach po drugim roku studiów oraz na Pobrzeżu Gdańskim po roku trzecim. Na czwartym roku słuchałem Jej ważnego wykładu z zakresu geografii regionalnej Polski, po czym stała się opiekunem mojej pracy magisterskiej. Tematem pracy, który zaproponowała, była geneza form drumlinowych okolic Gniewu.

Kilka razy podczas wakacji, a także i po studiach, służyłem pomocą fizyczną podczas badań terenowych Ludmiły Roszko w okolicy Starogardu Gdańskiego, Chwaszczyna na Pobrzeżu Gdańskim oraz w okolicy Tczewa.

Nie mam najmniejszych wątpliwości, że zatrudnienie mnie zaraz po ukończeniu studiów na stanowisku asystenta w Zakładzie Geomorfologii i Hydrografii Niżu Instytutu Geografii PAN, którego kierownikiem był Profesor Rajmund Galon, stało się za sprawą właśnie Ludmiły Roszko.

Po kilku latach pracy naukowej w tym zakładzie napisałem pracę doktorską, której promotorem był Profesor Galon, a jednym z jej recenzentów doc. dr Ludmiła Roszko.

Kiedy w 1983 r. Ludmiła Roszko przeszła na emeryturę, otrzymałem propozycję, już po habilitacji, przejścia na Jej stanowisko z Instytutu Geografii PAN do Instytutu Geografii UMK.

Jakże przykre było dla mnie zajęcie Jej pokoju przy ul. Fredry 8, w którym niezliczoną ilość razy przebywałem z racji zdawania egzaminów w czasie studiów, dyskusji nad problemami dotyczącymi mojej pracy magisterskiej, a potem przy okazji wielu innych okoliczności. Odwiedzała mnie czasami w tym pokoju przy różnych okazjach, zapewne z tęsknoty za skończonym czasem pracy dydaktycznej, którą tak bardzo lubiła, i koniecznością opuszczenia pokoju, w którym przez 27 lat twórczo pracowała.

Powyższe kilka zadań wstępu niech będą wyjaśnieniem, dlaczego właśnie ja podjąłem się scharakteryzowania warsztatu i dorobku naukowego Ludmiły Roszko.

Ludmiła Roszko miała 25 lat, gdy 5 grudnia 1939 r., a więc trzy miesiące od wybuchu II wojny otrzymała dyplom magistra filozofii z zakresu geografii. Jeszcze w 1939 r. zdążyła uczestniczyć w badaniach geograficznych na Wołyniu oraz w badaniach petrograficznych na Wileńszczyźnie.

Kiedy Litwa stała się republiką ZSRR, L. Roszko pracowała od 10 X 1944 r. do 7 VII 1945 r. w Muzeum Geologicznym Litewskiego Instytutu Geologicznego w Wilnie. Po repatriacji do Polski, od 1 X 1945 r. została zatrudniona w Katedrze Geografii UMK w Toruniu, początkowo na stanowisku asystenta.

Wykazując zainteresowania geologiczne, ta drobna Osoba rozpoczęła niezwykle wyczerpujące i wymagające dużo sił fizycznych badania terenowe nad genezą form oraz rozwojem rzeźby glacialnej północnej Polski. Zatem Jej główną specjalizacją naukową stała się geomorfologia glacialna, a później także geomorfologia stosowana.

Terenowe badania geomorfologiczne jakiegokolwiek obszaru polegają na jego poznaniu z autopsji drogą licznych marszrut, dokonywania pomiarów form, badań geologicznych poprzez wykonywanie licznych wkopów, nierzadko do ponad 2 m, oczyszczania odsłoneń terenowych, np. ścian piaskowni czy żwirowni oraz wierceń. Ponieważ L. Roszko w pracach terenowych i kameralnych cechowała skrupulatność, zaowocowały one licznymi publikacjami. Ich tematyka jest bogata, dlatego postanowiłem je pogrupować, a następnie krótko omówić wybrane, posiłkując się kopiami oryginalnych rycin, którymi L. Roszko dokumentowała swoje opracowania. Wyróżniłem zatem siedem następujących grup Jej publikacji:

- I. Publikacje dotyczące zagadnień z zakresu geomorfologii glacialnej;
- II. Publikacje z zakresu geomorfologii fluwialnej;
- III. Publikacje różne z zakresu geomorfologii (dotyczące erozji gleb);
- IV. Publikacje związane z VI Kongresem INQUA w Polsce w 1961 r.;
- V. Publikacje dotyczące zasięgu i recesji lądolodu bałtyckiego (vistuliańskiego) na obszarze północnej Polski ze szczególnym uwzględnieniem stadium pomorskiego (fazy pomorskiej);
- VI. Mapy;
- VII. Recenzje oraz publikacje różne.

Do pierwszej grupy zaliczyłem następujące artykuły i rozprawy:

1. *Oz chełmiński*, *Studia Soc. Sci. Torun.*, Sectio C, vol. 1, nr 1, Toruń, 1951, s. 1–15.
2. *Moreny czołowe zachodniego Pojezierza Mazurskiego*, *Studia Soc. Sci. Torun.*, Sectio C, vol. 2, PWN, Warszawa, 1955, s. 1–111.
3. *Morfogeneza okolic Jeziora Żarnowieckiego*, [w:] *Przewodnik VII Zjazdu Ogólnopolskiego PTG w Gdańsku*, Gdańsk, 1962, s. 75–80.
4. *Le problème des moraines frontales des environs du Lac de Żarnowiec*, *Bulletin de L'Academie Polonaise des Sciences*, vol. 11, No. 2, 1963, s. 115–120.
5. *Z morfogenezy okolic Jeziora Żarnowieckiego*, *Zeszyty Nauk. UMK, Geografia 3*, Toruń, 1964, s. 73–83.
6. *The relief-forming role of the preglacial waters in the European Lowland*, [w:] *Abstracts of Papers. 21-th Inter. Geogr. Congress India 1968*, Calcutta, 1968, s. 93.